

IWONA BIEŃ-WĘGŁOWSKA

ZATRZYMANIE OSOBY PODEJRZANEJ O POPEŁNIENIE WYKROCZENIA

Zatrzymanie osoby podejrzanej jest jednym ze środków przymusu procesowego, który w praktyce działania organów ścigania występuje najczęściej. Jest jednocześnie najbardziej dolegliwym środkiem przymusu karnoprocesowego, ponieważ jego istotą jest krótkotrwałe pozbawienie wolności osoby zatrzymanej. Zatrzymanie jest instytucją, która ma wiele odmian i nazw. Podstawy prawne zatrzymania można spotkać w różnych ustawach, co powoduje, że jego stosowanie ma wymiar wieloaspektowy. Omówienie zagadnienia zatrzymania w postępowaniu w sprawach o wykroczenia wymaga analizy problematyki dotyczącej charakteru prawnego zatrzymania, jego funkcji i przesłanek oraz uprawnień zatrzymanej osoby podejrzanej. Istotne znaczenie, z punktu widzenia ochrony praw i wolności człowieka, ma również kontrola stosowania zatrzymania.

1. POJĘCIE „ZATRZYMANIE”

Zatrzymanie jest czynnością procesową, realizowaną w stosunku do podejrzanego, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełnił on wykroczenie i jednocześnie zachodzi obawa, że się ukryje, zatrze ślady popełnionego czynu lub nie będzie można ustalić jego tożsamości. Zatrzymany jest osobą, która swoim działaniem wyczerpuje znamiona art. 45 k.p.w.¹

Dr IWONA BIEŃ-WĘGŁOWSKA – Katedra Prawa Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: iweglowska@kul.lublin.pl

¹ Osoby korzystające z różnego rodzaju immunitetów nie mogą zostać zatrzymane. Zatrzymanie, o którym mowa w art. 45 § 1, jest zatrzymaniem karnoprocesowym, a więc jest ono

Zatrzymanie podejrzanego w sprawie o wykroczenie możliwe jest w wypadku ujęcia go na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem, jeżeli występuje jedna z dwóch następujących przesłanek: zachodzą podstawy do zastosowania wobec niego postępowania przyspieszonego lub gdy nie można ustalić jego tożsamości². Zatrzymanie sprawcy wykroczenia na gorącym uczynku lub bezpośrednio potem pozwala w sposób uzasadniony przypuszczać, że sprawcą jest określona osoba fizyczna. Jednak samo przypuszczenie dokonania czynu karalnego wydaje się niewystarczające. Jak twierdzi J. Skorupka, pozytywną przesłanką zatrzymania jest uzasadnione podejrzenie popełnienia wykroczenia, a nie uzasadnione przypuszczenie jego popełnienia. Zatrzymanie zawsze musi być czynnością uzasadnioną i niezbędną w świetle towarzyszących okoliczności. Podjęcie decyzji o jego zastosowaniu nie może opierać się na obawie abstrakcyjnej lub informacjach i danych uzyskanych w sposób pozaprosesowy. Zawsze musi wynikać z okoliczności ujawnionych w postępowaniu³. Dlatego tak ważna jest ocena, czy zachodzą wymienione w przepisach pozytywne przesłanki do zatrzymania podejrzanego i czy zatrzymanie jest środkiem koniecznym, niezbędnym dla uzyskania pożądanego celu procesowego lub czy możliwe byłoby osiągnięcie takiego celu w inny, mniej dolegliwy dla podejrzanego sposób⁴.

Istotą zatrzymania jest krótkotrwale pozbawienie wolności fizycznej, co oznacza pozbawienie swobody poruszania się w ogóle lub też w pewnej przestrzeni. Podejrzanym nie może kontaktować się z innymi osobami, w tym z bliskimi, bez zezwolenia organu ścigania⁵. Zatrzymanie jest jednym ze środków

---

niedopuszczalne w przypadku wystąpienia przeszkód określonych w art. 5 § 1 k.p.w., który dotyczy m.in. immunitetów krajowych i zakrajowych, np. zatrzymaniu nie podlegają osoby należące do przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych państw obcych. Por. J. Lewiński, *Komentarz do Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia*, Warszawa 2007, s. 143.

² Art. 45 k.p.w. stanowi: „§ 1. Policja ma prawo zatrzymać osobę ujętą na gorącym uczynku popełnienia wykroczenia lub bezpośrednio potem, jeżeli: 1) zachodzą podstawy do zastosowania wobec niej postępowania przyspieszonego, 2) nie można ustalić jej tożsamości. § 2. Art. 243 Kodeksu postępowania karnego stosuje się odpowiednio”.

³ Zob. J. Skorupka, *Zatrzymanie procesowe osoby podejrzanego*, „Prokuratura i Prawo” 2007, nr 11, s. 17.

⁴ J. Swół (*Zatrzymanie sprawcy wykroczenia*, „Gazeta Policyjna” 2004, nr 5, s. 11) zwraca uwagę, że uprawniony organ zobowiązany jest do zastosowania najłagodniejszego środka przymusu, jeżeli wydaje się on wystarczający do realizacji określonej czynności procesowej.

⁵ Por. Z. M ł y n a r c z y k, *Osoba zatrzymana w świetle przepisów prawa o ruchu drogowym*, „Palestra” 1992, nr 11-12, s. 43.

przymusu, który ma na celu stworzenie i zabezpieczenie odpowiednich warunków do wykonywania czynności procesowych. Dla realizacji tych zadań dochodzi do ograniczenia niezależności osoby zatrzymanej, a czasem także naruszenia jej nietykalności osobistej⁶.

Z uwagi na cel, jaki ma spełniać zatrzymanie (obok zatrzymania procesowego), wyróżnia się różne jego rodzaje: prewencyjne (porządkowe) – mające służyć ochronie porządku i bezpieczeństwa publicznego, stosowane wobec osób stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla życia, zdrowia ludzkiego lub mienia⁷; penitencjarne – stosowane wobec osób pozbawionych wolności, które na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy lub zakład karny i do niego nie powróciły⁸; administracyjne – służące doprowadzeniu osoby do dyspozycji określonego organu, np. umieszczenie zatrzymanego w izbie wytrzeźwień⁹ lub w szpitalu psychiatrycznym¹⁰; oraz tzw. zatrzymanie chwilowe – legitymowanie¹¹. Wymienione rodzaje zatrzymania mają charakter pozaprocesowy, ponieważ pozostają bez związku z określonym postępowaniem i dokonywane są z innych niż ustawowo określone powodów¹².

---

⁶ Charakterystyczną cechą wspólną środków przymusu jest posługiwanie się przymusem przez organy państwa. Ich celem jest zapewnienie prawidłowego toku postępowania. Por. S. Roguski, *Prawo wykroczeń. Repetytorium*, red. U. Łabuz, Warszawa 2008, s. 187.

⁷ Zatrzymanie prewencyjne przewidziano w art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. nr 7, poz. 58 z późn. zm.) oraz w art. 12 ustawy o strażach gminnych z 1997 r. (Dz. U. nr 123, poz. 779 z późn. zm.), a także w art. 11 ust. 1 pkt 5 ustawy o Straży Granicznej z 1990 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. nr 234, poz. 1997 z późn. zm.).

⁸ Do zatrzymania penitencjarnego uprawniony jest funkcjonariusz Policji na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji.

⁹ Zatrzymanie administracyjne stosowane jest na podstawie art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jedn. Dz. U. z 2002 r. nr 147, poz. 1231 z późn. zm.).

¹⁰ Umieszczenie, a w następstwie zatrzymanie w szpitalu psychiatrycznym wykonywane jest zgodnie z dyspozycją zawartą w art. 32 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

¹¹ Do legitymowania osób w celu ustalenia ich tożsamości uprawniony jest funkcjonariusz Policji – zgodnie z art. 15 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji.

¹² Zob. J. Izdorczyk, *Stosowanie tymczasowego aresztowania w polskim postępowaniu karnym*, Kraków 2002, s. 30. Autor wskazuje na dychotomiczny podział instytucji zatrzymania, wyróżnia zatrzymanie procesowe, dokonywane dla celów określonego postępowania, oraz zatrzymanie pozaprocesowe, mające charakter porządkowy.

Zatrzymanie procesowe, zgodnie z Kodeksem postępowania w sprawach o wykroczenia, występuje w dwóch postaciach: pierwsza postać to zatrzymanie właściwe *sensu stricto*, druga - zatrzymanie obywatelskie. Zatrzymanie właściwe *sensu stricto* to zatrzymanie realizowane przez Policję na podstawie art. 45 § 1 k.p.w. w stosunku do osoby ujętej na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu przez nią czynu zabronionego¹³. Określenie „zatrzymanie na gorącym uczynku” oznacza, iż dana osoba może być ujęta w czasie popełnienia wykroczenia, a więc w trakcie realizacji jego znamion. Gorący uczynek popełnienia wykroczenia zachodzi bowiem w chwili rozpoczęcia realizacji znamion wykroczenia do momentu, w którym zrealizowane zostaną ostatnie ze znamion usiłowania wykroczenia lub jego dokonania. Zatrzymanie bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia obejmuje natomiast czas od momentu zakończenia realizacji ostatniego ze znamion wykroczenia dokonanego lub znamion usiłowania wykroczenia do chwili, w której upływa czas niezbędny i wystarczający do zatrzymania, co w praktyce oznacza pozbawienie możliwości przemieszczania się sprawcy¹⁴. Zatrzymanie osoby bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia oznacza więc warunek zachowania przez Policję bliskości czasowej między chwilą czynu a chwilą ujęcia – najczęściej do takiego zatrzymania dochodzi w pościgu za sprawcą. Pościg ten musi mieć charakter indywidualny i bezpośredni, mający na celu schwytanie konkretnej osoby bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia. Osoba ścigana nie musi być znana Policji z nazwiska, Policja w trakcie pościgu nie musi mieć z nią także kontaktu wzrokowego. Ważne, aby pościg był ciągły i nieprzerwany¹⁵.

Związek przyczynowo-skutkowy przebiegu zatrzymania oraz zachowanie sprawcy w określonym czasie i okolicznościach mają istotne znaczenie, gdyż umacniają przesłankę uzasadnionego przypuszczenia popełnienia przez niego wykroczenia i aktywny w nim udział oraz pozwalają już na początku czynności procesowych zabezpieczyć i odpowiednio wykorzystać osobowe i rzeczowe

---

¹³ Por. L e w i ń s k i, *Komentarz do Kodeksu*, s. 141.

¹⁴ Por. I. K o b u s, I. D z i u g i e ł, *Zatrzymanie. Ujęcie. Doprowadzenie. Sprowadzenie osoby*, Szczytno 2006, s. 121. Ponadto autorzy zaznaczają, że w praktyce nie ma potrzeby precyzowania w godzinach lub minutach maksymalnego czasu, niezbędnego do ujęcia osoby w pościgu bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia lub usiłowaniu popełnienia wykroczenia, gdyż mało prawdopodobne wydaje się, aby trwał on kilka godzin lub dłużej. Natomiast ujęcie sprawcy w pościgu podjętym po wcześniejszym jego przerwaniu jest niedopuszczalne ze względu na to, że w takich okolicznościach nie zostaje spełniony warunek bezpośredniości (tamże, s. 122).

¹⁵ Zob. S w ó ł, *Zatrzymanie sprawcy*, s. 11.

we źródła dowodowe w sposób poprawny kryminalistycznie. To właśnie czynności procesowo-dowodowe przeprowadzone na miejscu zdarzenia z udziałem zatrzymanego decydują o zasadności zatrzymania i izolacji sprawcy zdarzenia. Zatrzymanie osoby, jak się często zdarza w praktyce działania organów ścigania, nie może być bowiem następstwem pochopnych decyzji, podejmowanych w wyniku nadinterpretacji prawa i niepełnej analizy materiału dowodowego¹⁶.

Należy podkreślić, iż prawo Policji do zatrzymania osoby jest uwarunkowane przede wszystkim podstawami do zastosowania wobec niej postępowania przyspieszonego lub niemożności ustalenia tożsamości. Istnienie jedynie uzasadnionego podejrzenia popełnienia wykroczenia nie stanowi wystarczającej podstawy do zatrzymania właściwego, obok takiej przesłanki powinna wystąpić jeszcze jedna z przesłanek pozytywnych, np. brak możliwości ustalenia tożsamości osoby¹⁷. Sytuacja taka ma miejsce, kiedy osoba zatrzymana nie ma przy sobie dokumentu tożsamości, np. dowodu osobistego, paszportu bądź innego dokumentu pozwalającego na identyfikację, lub gdy okazany dokument wzbudził u funkcjonariusza uzasadnioną wątpliwość co do jego autentyczności¹⁸. Należy zaznaczyć jednak, iż Policja ma wiele możliwości ustalenia tożsamości wybranej osoby i jej pierwszym obowiązkiem jest wykorzystanie dostępnych środków w sposób wyczerpujący¹⁹. R. Zdybel podkreśla, że w dobie rozwoju technik identyfikacyjno-rozpoznawczych ustalenie tożsamości podejrzanego nie przysparza Policji większych trudności, pomimo braku obowiązku posiadania przez nią indywidualnego dokumentu. Identyfikacja takiej osoby może nastąpić na podstawie porównania śladów linii papilarnych w systemie AFIS (Automated Fingerprint Identification System), który polega na komputerowej identyfikacji śladów daktyloskopijnych bazy danych pamięci komputera ze śladami daktyloskopijnymi zabezpieczonymi na miejscu zdarzenia²⁰. Podstawą zatrzymania przez Policję może być jedynie

---

¹⁶ Por. R. Z d y b e l, *Zatrzymanie procesowe w świetle rozwiązań Kodeksu postępowania karnego oraz praktyki organów ścigania*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 9, s. 79.

¹⁷ Por. S k o r u p k a, *Zatrzymanie procesowe*, s. 22.

¹⁸ D. Kala (*Zatrzymanie osoby jako środek przymusu procesowego w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 9, s. 114) przy wyjaśnianiu pojęcia „niemożność ustalenia tożsamości” odwołuje się do dorobku doktryny dotyczącego unormowania zawartego w art. 244 § 1 k.p.k. Jego zdaniem przepis ten posługuje się sformułowaniem analogicznym do tego, które zostało użyte w art. 45 § 1 pkt. 2 k.p.w.

¹⁹ Zob. S k o r u p k a, *Zatrzymanie procesowe*, s. 24.

²⁰ System AFIS wykorzystywany jest także do kontroli na przejściach granicznych, moż-

taka okoliczność, w której pomimo wszelkich prób ustalenia tożsamości nie można zidentyfikować osoby zatrzymanej, bowiem pozbawienie wolności podejrzanego nie może być środkiem dla jego identyfikacji²¹.

Przesłanką do zatrzymania osoby podejrzanego jest także podstawa do zastosowania wobec niej postępowania przyspieszonego. Warunkiem zastosowania tego trybu postępowania jest ujęcie sprawcy na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia²². Postępowanie przyspieszone znajdzie swoje zastosowanie w stosunku do sprawców wykroczeń, którzy dopuścili się zakłócenia porządku lub spokoju publicznego (art. 51 k.w.), nawoływania do nieposłuszeństwa prawu (art. 52a k.w.), niszczenia lub uszkodzenia rzeczy (art. 124 k.w.) albo urządzeń użytku publicznego (art. 143 k.w.)²³, ale również gdy popełnione wykroczenie miało związek z imprezą masową, nie tylko podczas takiej imprezy, lecz również przed jej rozpoczęciem, po jej zakończeniu lub poza miejscem imprezy, także w związku z jej organizacją oraz gdy wynika to z ustawy szczególnej o bezpieczeństwie imprez masowych²⁴. W tym wypadku organ procesowy, mając zamiar wystąpić z wnioskiem o ukaranie, musi być przekonany, iż zatrzymany jest sprawcą wykroczenia; jeśli nie ma takiej pewności, powinien go zwolnić natychmiast po ustaleniu tożsamości, nie później jednak niż w ciągu 24 godzin. W razie istnienia wątpliwości co do tego, czy osoba schwytana dopuściła się wykroczenia, czas do ich wyjaśnienia nie może przekroczyć 48 godzin²⁵. Organ uprawniony do zatrzymania i doprowadzenia może odstąpić od zatrzymania sprawcy, zobowiązując go jednocześnie do stawienia się w sądzie w wyznaczonym czasie. Jeśli osoba ta nie stawia się, wyrok wydany pod jej nieobecność uważa się za zaoczny²⁶.

---

liwia również porównywanie odcisków dłoni. Zob. Z d y b e l, *Zatrzymanie procesowe*, s. 75-76.

²¹ Zdaniem S k o r u p k i (*Zatrzymanie procesowe*, s. 24): „[...] zatrzymanie osoby podejrzanego, w celu ustalenia jej tożsamości, może stanowić przesłankę zatrzymania w wyjątkowych sytuacjach”.

²² Por. T. G r z e g o r c z y k, *Postępowanie szczególne w sprawach o wykroczenia*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 1, s. 41-42.

²³ Art. 90 § 3 k.p.w.

²⁴ Ustawa z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2009 r., nr 62, poz. 504 z późn. zm.).

²⁵ Por. A. S k o w r o n, *Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia. Komentarz*, Gdańsk 2006, s. 204.

²⁶ Por. K a l a, *Zatrzymanie osoby*, s. 113-114.

Drugą postacią zatrzymania procesowego jest zatrzymanie obywatelskie. Paragraf 2 art. 45 k.p.w. odsyła bezpośrednio do art. 243 k.p.k., który reguluje instytucję ujęcia obywatelskiego²⁷. Zatrzymanie obywatelskie oznacza, że każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku wykroczenia lub w pościgu podjętym bezpośrednio po jego popełnieniu. Dotyczy to jednak tych sytuacji, gdy zachodzi obawa, że sprawca wykroczenia ukryje się lub gdy nie będzie można ustalić jego tożsamości. Zatrzymanie obywatelskie zaliczane jest do czynności procesowych *sensu largo*, zawsze wyprzedza postępowanie urzędowe i stanowi pierwszą lub jedną z pierwszych czynności podjętych w stosunku do sprawcy zaraz po popełnieniu przez niego czynu zabronionego²⁸.

Obywatelskie ujęcie sprawcy wykroczenia może odbywać się jedynie we wskazanych okolicznościach, zawsze przy zachowaniu ciągłości czasu i miejsca popełnienia wykroczenia²⁹. Rozpoznanie sprawcy jakiś czas po dokonaniu czynu nie stwarza prawa do zatrzymania obywatelskiego, daje jedynie możliwość zawiadomienia Policji o spostrzeżeniach popełnienia wykroczenia przez daną osobę. Osoba zatrzymująca zobowiązana jest do niezwłocznego przekazania sprawcy wykroczenia Policji, która dokona stosownego zatrzymania właściwego. Ustawa nie określa czasu przetrzymywania osoby ujętej, jak ma to miejsce przy zatrzymaniu właściwym *sensu stricto*. Zatrzymanie obywatelskie powinno trwać tylko tyle czasu, ile jest to niezbędne do niezwłocznego przekazania zatrzymanego w ręce Policji. Czas zatrzymania określony jest praktycznymi możliwościami wypełnienia tego obowiązku³⁰. Należy podkreślić, iż ujęcie naruszające treść art. 243 k.p.k. w związku z art. 45 § 2 k.p.w. może skutkować odpowiedzialnością karną³¹.

---

²⁷ Art. 243 k.p.k. stanowi: „§ 1. Każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości. § 2. Osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji”.

²⁸ Zob. A. Z a c h u t a, *Wybrane relacje pomiędzy KPW i KPK w zakresie procesowych zatrzymań uczestników postępowania karnego i postępowania w sprawach o wykroczenia (po nowelizacji obu porządków procesowych)*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 1, s. 22.

²⁹ Por. Z d y b e l, *Zatrzymanie procesowe*, s. 79.

³⁰ Zob. Z a c h u t a, *Wybrane relacje*, s. 22.

³¹ Odpowiedzialność karna za bezprawne ujęcie została uregulowana w dziale XXIII Kodeksu karnego pt. „Przestępstwa przeciwko wolności” w art. 189, który brzmi: „§ 1. Kto pozbawia człowieka wolności podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. § 2. Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż 7 dni lub łączyło się ze szczególnym udręčeniem, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”.

2. PRAWO ZATRZYMANEGO DO INFORMACJI

Zatrzymany ma prawo do informacji o przyczynach zatrzymania. Na podstawie art. 46 § 1 k.p.w. organ procesowy zobowiązany jest poinformować go o podstawach prawnych i faktycznych zatrzymania, a także o rodzaju i kwalifikacji prawnej wykroczenia, o jakie jest podejrzewany. Fakt ustnego przekazania informacji o przyczynach zatrzymania ma miejsce w trakcie tej czynności lub bezpośrednio potem, ponieważ zgodnie z art. 46 § 1 k.p.w. informacji udziela się zatrzymanemu, a więc osobie, która została już zatrzymana³². Treść przekazywanych informacji przez organy procesowe jest niezwykle ważna, już na samym początku istotne znaczenie ma zasadność przytaczanych przesłanek i podstaw zatrzymania. Przyczyny zatrzymania nie mogą bowiem opierać się na domniemaniach, niesprawdzonych wersjach śledczych czy materiałach z czynności operacyjno-wykrywczych, ponieważ nie stanowią one dowodu w sprawie, a więc nie stanowią o uzasadnionym przypuszczeniu popełnienia wykroczenia³³.

Oprócz informacji o podstawach zatrzymania organ procesowy zobowiązany jest do udzielenia informacji o prawach przysługujących podejrzanemu, choć jego status nie jest do końca prawnie określony, ponieważ nie jest stroną ani uczestnikiem postępowania. Zatrzymany nie jest osobą, której przedstawiono zarzuty lub przeciwko której wniesiono wniosek o ukaranie, dlatego uprawnienia, jakie przysługują mu w trakcie czynności zatrzymania, są znacznie ograniczone³⁴. Zatrzymanemu przysługuje prawo do kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym i bezpośrednio z nim rozmowy, jednak zatrzymujący może zastrzec, że będzie przy rozmowie obecny. Należy zaznaczyć, iż adwokat lub radca prawny, z którym nawiązał kontakt zatrzymany,

---

³² Przepis art. 46 k.p.w. w pewnym stopniu odpowiada art. 244 § 2 i 3 oraz art. 245 k.p.k. W procedurze karnej, analogicznie do wykroczeniowej, zatrzymanego należy natychmiast poinformować o przyczynach zatrzymania i o przysługujących mu uprawnieniach oraz przesłuchać na okoliczność zdarzenia, w związku z którym nastąpiło zatrzymanie. Zob. Skowron, *Kodeks postępowania*, s. 206.

³³ Przesłanki zatrzymania, oparte na materiale, który nie jest materiałem procesowym, nie mogą nawet wskazywać na prawdopodobieństwo dokonania czynu zabronionego przez podejrzanego. O istnieniu przesłanek prawno-faktycznych w chwili zatrzymania decyduje funkcjonariusz dokonujący tej czynności; jeśli nie ma on w tej materii wystarczającego doświadczenia, to może dojść do wielu błędów dotyczących nieprawidłowego przyjmowania i wdrażania ustawowych przesłanek zatrzymania. Zob. Z d y b e l, *Zatrzymanie procesowe*, s. 91.

³⁴ Por. H. S k w a r c z y Ń s k i, *Obwiniony w nowym postępowaniu w sprawach o wykroczenia*, „Przeгляд Policijny” 2002, nr 3-4, s. 209-210.

nie może na tym etapie sprawy występować jako jego obrońca³⁵ – istnieje więc wątpliwość, w jakiej roli procesowej będzie występował. Przepisy Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia nie regulują tej kwestii, pozostawiając problem nie rozstrzygnięty. Można przyjąć, że osoba zatrzymana występuje w roli zbliżonej do pozycji procesowej podejrzanego, w związku z tym stosunek łączący ją z adwokatem udzielającym porady prawnej mógłby mieć formę quasi-obrończa³⁶. Na podstawie art. 46 k.p.w. zatrzymany ma prawo do zawiadomienia osoby najbliższej i pracodawcy o swojej sytuacji³⁷, może również złożyć oświadczenie na okoliczność zatrzymania, ponadto przysługuje mu prawo wysłuchania. Artykuł 47 k.p.w. daje zatrzymanemu możliwość wniesienia zażalenia do sądu. W zażaleniu może domagać się zbadania zasadności, legalności i prawidłowości zatrzymania. O wszystkich uprawnieniach organ procesowy zobowiązany jest poinformować zatrzymanego³⁸.

Treść informacji o podstawach zatrzymania oraz o wszystkich uprawnieniach podejrzanego powinna być odnotowana w protokole zatrzymania³⁹, który sporządza się po doprowadzeniu osoby zatrzymanej do jednostki Policji⁴⁰. W protokole, zgodnie z art. 46 § 2 k.p.w., należy podać dane personalne i funkcję osoby dokonującej czynności zatrzymania oraz imię i nazwisko zatrzymanego, a w przypadku niemożności ustalenia tożsamości – jego rysopis oraz dzień, godzinę, miejsce i przyczynę zatrzymania z podaniem, o co podejrzewa się zatrzymanego. W sporządzonym protokole należy również utrwalić treść złożonego przez zatrzymanego oświadczenia. Za-

---

³⁵ Por. K a l a, *Zatrzymanie osoby*, s. 115.

³⁶ Por. A. L u d w i c z e k, *Problematyka kontroli zatrzymania w nowym Kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 11-12, s. 34.

³⁷ Organ procesowy dokonujący zatrzymania właściwego ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić osobę najbliższą dla zatrzymanego (może to być osoba wskazana przez niego) oraz pracodawcę, szkołę lub uczelnię, a w przypadku zatrzymanego żołnierza – jego dowódcę. Zob. S k o r u p k a, *Zatrzymanie procesowe*, s. 27-28.

³⁸ Por. K a l a, *Zatrzymanie osoby*, s. 114-115.

³⁹ Zatrzymanie podejrzanego w sprawie o wykroczenie ma charakter czynności realnej (faktycznej), dokumentowane jest w formie protokołu będącego pismem procesowym. Por. R. A. S t e f a n s k i, *Zatrzymanie według nowego Kodeksu postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 10, s. 44. Należy jednak podkreślić, iż pouczenie o prawach przysługujących podejrzanemu musi nastąpić w chwili zatrzymania, a nie w trakcie sporządzania protokołu. Zob. J. S w ó ł, *Dokumentowanie, czas i rodzaje zatrzymania według nowego Kodeksu postępowania karnego*, „Przegląd Policyjny” 1999, nr 4 (56), s. 96.

⁴⁰ Zob. Z d y b e l, *Zatrzymanie procesowe*, s. 101.

protokołowana treść oświadczenia nie powinna ograniczać się jedynie do informacji o wymaganiach zatrzymanego dotyczących realizacji jego uprawnień, ale winna także odzwierciedlać stosunek tej osoby do samego zdarzenia zatrzymania⁴¹.

W protokole zatrzymania należy precyzyjnie wskazać czas zatrzymania, biorąc pod uwagę zwrot, jakim posługuje się ustawodawca – „chwila ujęcia”. Należy przyjąć, iż czas zatrzymania powinien być określony co do minuty – ma to istotne znaczenie pod względem gwarancyjnym⁴², jest on bowiem ściśle określony przez ustawę, liczy się go od chwili ujęcia dokonanego bezpośrednio przez organ do tego uprawniony. Chwila ujęcia podejrzanego musi być dokładnie określona, tak by czas zatrzymania był prawidłowo liczony i nie przekroczył okresu ustawowego⁴³. Czas zatrzymania nie może zasadniczo przekroczyć 24 godzin, jeżeli jednak zatrzymano osobę podlegającą trybowi przyspieszonemu, czas ten nie może być dłuższy niż 48 godzin⁴⁴. Czas zatrzymania należy liczyć od ujęcia sprawcy przez Policję lub inny uprawniony organ w okolicznościach wskazanych w art. 45 § 1 k.p.w.⁴⁵ lub od momentu przejęcia sprawcy od osoby, która dokonała tzw. zatrzymania obywatelskiego. Jeżeli chodzi o zatrzymanie obywatelskie, to w tym wypadku problematyczne staje się określenie czasu zatrzymania, a dokładniej określenie

---

⁴¹ Por. S w ó ł, *Dokumentowanie, czas i rodzaje*, s. 96. Oświadczenia odnotowywane w protokole zatrzymania mogą mieć różny charakter, są to: oświadczenie wiedzy (informacja przekazana organowi procesowemu przez zatrzymanego), oświadczenie woli (komunikowanie dążenia zatrzymanego), oświadczenia postulujące (wnioski, prośby), oświadczenia władcze (np. polecenie, zobowiązanie zatrzymanego do podporządkowania się czynnościom podejmowanym przez policjanta). Zob. t e n ż e, *Wysłuchanie osoby podejrzanej*, „Gazeta Policyjna” 2004, nr 3, s. 13.

⁴² Zob. K a l a, *Zatrzymanie osoby*, s. 115.

⁴³ Por. L e w i ń s k i, *Komentarz do Kodeksu*, s. 144.

⁴⁴ Lewiński (tamże, s. 145) podkreśla, iż nie ma zatrzymania na 24 lub 48 godzin. Jest zatrzymanie, którego czas – w zależności od przyczyny zatrzymania – nie może być dłuższy niż 24 lub 48 godzin.

⁴⁵ Od zasad dotyczących czasu zatrzymania istnieją pewne wyjątki, np. osoby nietrzeźwe, które zostały doprowadzone do izby wytrzeźwień lub jednostki Policji, pozostają tam aż do wytrzeźwienia, nie może to jednak trwać dłużej niż 24 godziny, co wynika z art. 40 ust. 3 ustawy o wychowaniu w trzeźwości. Zatrzymanie do wytrzeźwienia często jest powodem problemów związanych z prawidłowym określeniem czasu zatrzymania. W policyjnej praktyce podejmowane są próby rozgraniczenia czasu na wytrzeźwienie od czasu zatrzymania właściwego. Sporządzanie raportów z zatrzymania do wytrzeźwienia, po wytrzeźwieniu zaś protokołów zatrzymania właściwego osoby jest nieprawidłowością. Por. S w ó ł, *Dokumentowanie, czas i rodzaje*, s. 99-100.

momentu, od którego należy go liczyć. D. Kala jest zdania, że czas zatrzymania należy liczyć od chwili dokonanego ujęcia, nie zaś od momentu przejęcia osoby przez Policję od obywatela, który sprawcę schwytał. Terminu „ujęcie osoby” nie należy ograniczać jedynie do ujęcia dokonanego przez Policję (lub inny uprawniony organ). Należy wziąć pod uwagę również to, że okres przebywania podejrzanego w dyspozycji obywatela to czasowe pozbawienie wolności, a więc należałoby to uwzględnić przy określaniu momentu początkowego zatrzymania na tle art. 46 § 6 k.p.w.⁴⁶ Trudności w ustaleniu momentu ujęcia obywatelskiego mogą wynikać również z tego, że czas podawany przez zatrzymującego i zatrzymanego może się różnić, niejednokrotnie znacząco⁴⁷.

Zatrzymany ma prawo do natychmiastowego zwolnienia, jeżeli ustała przyczyna lub upłynął dopuszczalny czas zatrzymania. Czas zatrzymania podejrzanego to okres, w którym pozostaje on do dyspozycji organu dokonującego zatrzymania. Po upływie wskazanych przez ustawodawcę terminów, zatrzymanego należy natychmiast zwolnić⁴⁸. Okoliczności uzasadniające zwolnienie zatrzymanego zachodzą m.in. wtedy, gdy okaże się, że dana osoba nie jest sprawcą wykroczenia, stwierdzono brak przesłanek do prowadzenia sprawy w postępowaniu przyspieszonym, ustalono tożsamość zatrzymanego, sąd uwzględnił zażalenie na zatrzymanie, uznając je za nielegalne lub bezzasadne⁴⁹. Obowiązek natychmiastowego zwolnienia podejrzanego w związku z ustaniem przyczyny zatrzymania w takim samym stopniu dotyczy Policji, prokuratora czy sądu⁵⁰.

Odpis protokołu zatrzymania doręcza się obligatoryjnie zatrzymanemu za pokwitowaniem. Organy dokonujące zatrzymania w aktach czynności deponują jedynie kopię protokołu zatrzymania osoby, natomiast oryginał dokumentu przekazują dyżurnemu jednostki, który pod nieobecność kierownika jednostki Policji podpisuje nakaz osadzenia zatrzymanego⁵¹.

---

⁴⁶ Kala (*Zatrzymanie osoby*, s. 116-117) zaznacza, że dla zatrzymanego, czasowo pozbawionego wolności nie ma znaczenia, czy jego ujęcia dokonał policjant, czy obywatel.

⁴⁷ Por. K o b u s, D z i u g i e ł, *Zatrzymanie. Ujęcie*, s. 128.

⁴⁸ Por. L e w i ń s k i, *Komentarz do Kodeksu*, s. 144.

⁴⁹ Zob. K a l a, *Zatrzymanie osoby*, s. 117.

⁵⁰ Por. S w ó ł, *Dokumentowanie, czas i rodzaje*, s. 99.

⁵¹ Por. Z d y b e ł, *Zatrzymanie procesowe*, s. 101.

3. PRAWO DO WYSŁUCHANIA

Wysłuchanie osoby w związku z zatrzymaniem jest obowiązkiem ustawowym organu procesowego. Zatrzymany ma prawo żądać stworzenia mu możliwości do wypowiedzi, która będzie bezpośrednią reakcją na podejmowane działania przez zatrzymującego. Żaden organ państwowy nie może nikogo pozbawić wolności, a tym samym naruszyć prawa do nietykalności osobistej bez wcześniejszego wysłuchania zainteresowanego. Zatrzymany ma prawo oczekiwać, że zostanie wysłuchany w momencie, kiedy będzie się chciał wypowiedzieć, a więc przedstawić argumenty i okoliczności, które mogłyby ewentualnie doprowadzić do jego zwolnienia. Organ procesowy nie może natomiast naciskać na osobę zatrzymaną, aby ta składała wyjaśnienia wbrew swojej woli – zatrzymany nie jest do tego prawnie zobowiązany. Zatrzymany w ogóle nie powinien być wypytywany o okoliczności zdarzenia, o które jest podejrzewany, a tym bardziej nie może być przesłuchiwany w charakterze świadka⁵².

Instytucja wysłuchania zatrzymanego budzi jednak zasadnicze wątpliwości. Z treści art. 46 k.p.w. nie wynika, na jakie okoliczności zatrzymany może zostać wysłuchany. Skoro dana osoba została zatrzymana na podstawie uzasadnionego przypuszczenia popełnienia wykroczenia, należy wnioskować, że wysłuchanie jej będzie dotyczyło okoliczności popełnienia czynu zabronionego, o który jest podejrzewana. Wysłuchanie zatrzymanego nie może na pewno naruszać jego niezbywalnych praw w zakresie braku obowiązku dowodzenia swojej niewinności i dostarczania dowodów na swoją niekorzyść oraz prawa do milczenia. Prawa te przysługują każdej osobie podejrzanej, są powszechnie uznanymi standardami międzynarodowymi, które stanowią o rzetelności procedury karnej, w tym, oczywiście, procedury wykroczeniowej⁵³. Niestety, funkcjonariusze Policji nie mają obowiązku informowania o powyższych prawach zatrzymanego. Obowiązek pouczenia przez organ procesowy o ciężących obowiązkach, a przede wszystkim o przysługujących uprawnieniach zatrzymanego nie jest prawnie określony. Dzieje się tak ze względu na niejasny status prawny osoby zatrzymanej. W obecnej regulacji prawnej status strony ze wszelkimi uprawnieniami przysługuje jedynie osobie, której przedstawiono zarzuty, przesłuchano ją lub skierowano przeciwko niej wniosek

---

⁵² Por. S k o r u p k a, *Zatrzymanie procesowe*, s. 26.

⁵³ Tamże, s. 27.

o ukaranie. Skorupka podkreśla, iż należy postulować o nałożenie na organy procesowe obowiązku informowania zatrzymanego o jego uprawnieniach, szczególnie o prawie do milczenia, gdyż w innym wypadku wysłuchanie może działać antygwarancyjnie⁵⁴.

Wysłuchanie zatrzymanego nie zostało wystarczająco sprecyzowane przez ustawodawcę w zakresie formy owego wysłuchania oraz ram formalnoprawnych. Obecnie istnieją jedynie wątpliwości, czy wysłuchanie przy niejasnym statusie osoby zatrzymanej może być odnotowane w protokole zatrzymania. Problem ten wymaga regulacji prawnych, gdyż samo wysłuchanie nie może być dokumentowane w formie protokołu jako czynność procesowa⁵⁵. Z wysłuchania Policja może jedynie sporządzić notatkę służbową, w której będą zawarte informacje nie tylko o przyczynach zatrzymania, ale także o przebiegu i okolicznościach zdarzenia, o które dana osoba jest podejrzewana⁵⁶.

4. ZAŻALENIE NA ZATRZYMANIE

Zatrzymanej osobie podejrzanej przysługuje prawo wniesienia zażalenia na zatrzymanie do sądu zgodnie z art. 47 § 1 k.p.w.⁵⁷ Ustawa nie podaje żadnej legalnej definicji podmiotu uprawnionego do wniesienia zażalenia, należy więc przyjąć, iż chodzi tu o podmiot, wobec którego zastosowano ten środek przymusu, wskutek czego został on czasowo pozbawiony wolności⁵⁸.

Wnoszący zażalenie na zatrzymanie powinien wskazać w nim, czego się domaga. Jeżeli zażalenie wnoszone jest z pominięciem organu zatrzymującego, winno zawierać dodatkowe informacje, takie jak: data i miejsce zatrzymania, organ zatrzymujący itp. Zażalenie powinno spełniać wymogi formalne, przewidziane w art. 119 k.p.k.; w razie stwierdzenia braków przez organ będący adresem pisma, zażalenie nie może otrzymać biegu, zatrzymanego

---

⁵⁴ Tamże, s. 26.

⁵⁵ Por. Z d y b e l, *Zatrzymanie procesowe*, s. 84-85.

⁵⁶ Por. S k o r u p k a, *Zatrzymanie procesowe*, s. 27.

⁵⁷ Zdaniem A. Murzynowskiego (*Krótki komentarz do nowych przepisów o zatrzymaniu*, „Nowe Prawo” 1989, nr 9, s. 51) zażalenie ma podwójny charakter prawny: jest odwołaniem od wydanej w tej sprawie decyzji oraz jest skargą na czynność realną, to znaczy na sposób jej wykonania. Należy zaznaczyć, że zażalenie nie przysługuje na zatrzymanie dokonane w trybie art. 45 § 2 k.p.w., a więc na zatrzymanie obywatelskie. Zob. S k o r o n, *Kodeks postępowania*, s. 209.

⁵⁸ Por. L u d w i c z e k, *Problematyka kontroli zatrzymania*, s. 34.

wzywa się wówczas w terminie siedmiu dni do ich usunięcia. W przypadku gdy zażalenie zostało wniesione po terminie lub przez osobę nieuprawnioną lub gdy było niedopuszczalne z mocy ustawy, sąd odmawia jego przyjęcia. Zatrzymany do czasu rozpoznania zażalenia ma prawo wycofać je bez podawania przyczyny⁵⁹.

Zatrzymany w złożonym zażaleniu może domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości jego zatrzymania. Legalność zatrzymania należy rozumieć jako zgodność zatrzymania z obowiązującym prawem, chodzi więc o uprawnienia danego organu do zatrzymania oraz podległość zatrzymania orzecznictwu sądu. Sąd, badając kwestię zasadności zatrzymania, bierze pod uwagę konieczność i proporcjonalność zastosowania tego środka. Prawidłowość zatrzymania oznacza natomiast poprawność dokonania wszystkich czynności związanych z zatrzymaniem, o których mowa w art. 46 k.p.w.⁶⁰ Sąd, rozpatrując zażalenie, powinien ustalić, czy: poinformowano osobę o przyczynach jej zatrzymania oraz przysługujących uprawnieniach; wysłuchano zatrzymanego zgodnie z jego wolą; sporządzono protokół z czynności zatrzymania i jego odpis doręczono zatrzymanemu; o dokonanej czynności procesowej zawiadomiono na żądanie zatrzymanego osobę dla niego najbliższą oraz pracodawcę; umożliwiono zatrzymanemu nawiązanie kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym. Przy rozpatrywaniu prawidłowości zatrzymania należy wziąć pod uwagę również ocenę warunków panujących w miejscu zatrzymania⁶¹.

Zatrzymany wnosi zażalenie na ogólnych zasadach zgodnie z treścią art. 108 k.p.w., tj. w terminie siedmiu dni od daty dokonania zatrzymania⁶². Wspomniany termin ma charakter zawity, co oznacza, że podlega on przywróceniu, jeżeli jego niedotrzymanie wynikało z przyczyn od zatrzymanego niezależnych⁶³. Osoba zatrzymana będzie mogła wnieść zażalenie na akt

---

⁵⁹ Policja w postępowaniu zażaleniowym nie jest uprawniona do oceny i kwestionowania treści zażalenia, natomiast powinna lojalnie udzielić zatrzymanemu pomocy przy sporządzaniu zażalenia na piśmie, w tym wskazać obowiązujące wymogi formalne. Inaczej jest w przypadku osoby, która już odzyskała wolność – Policja nie ma obowiązku udzielania jej pomocy w sformułowaniu zażalenia. Por. K o b u s, D z i u g i e ł, *Zatrzymanie. Ujęcie*, s. 57.

⁶⁰ Por. L e w i ń s k i, *Komentarz do Kodeksu*, s. 146.

⁶¹ Por. K a l a, *Zatrzymanie osoby*, s. 118-119.

⁶² Art. 108 k.p.w. brzmi: „Zażalenie wnosi się na piśmie w terminie 7 dni od daty ogłoszenia rozstrzygnięcia albo ustnie do protokołu rozprawy lub posiedzenia, a gdy podlega ono doręczeniu, od daty dokonania zaskarżonej czynności, chyba że ustawa stanowi inaczej”.

⁶³ Termin ma charakter zawity na podstawie art. 38 k.p.w. w związku z art. 122 § 2 k.p.k., który brzmi: „Zawite są terminy do wnoszenia środków zaskarżenia oraz inne, które ustawa za zawite uznaje”.

zatrzymania zarówno wtedy, gdy odzyskała już wolność wskutek zwolnienia przez organ procesowy lub gdy upłynął ustawowy czas zatrzymania, jak również w warunkach pozbawienia wolności⁶⁴. Zażalenie wnosi się do sądu, w okręgu którego nastąpiło zatrzymanie, a nie do sądu, do którego wpłynął wniosek o ukaranie. W związku z powyższym może zaistnieć następująca sytuacja: w tym samym czasie jeden sąd rejonowy będzie rozpoznawał zażalenie na zatrzymanie, a drugi sąd sprawę o wykroczenie popełnione przez zatrzymanego⁶⁵. Organ dokonujący zatrzymania zobowiązany jest przekazać zażalenie do właściwego sądu niezwłocznie po jego otrzymaniu⁶⁶.

Zażalenie na zatrzymanie rozpoznawane jest przez sąd na posiedzeniu po ewentualnym wcześniejszym przeprowadzeniu czynności wyjaśniających. Zatrzymanemu i jego pełnomocnikowi przysługuje prawo do wzięcia udziału w posiedzeniu sądu. Jeżeli zatrzymany nie ma adwokata, wówczas zostaje on wyznaczony z urzędu. Sąd na wniosek zatrzymanego zarządza sprowadzenie go na posiedzenie w przypadku, gdy obecność adwokata nie jest wystarczająca⁶⁷. Rozpoznając zażalenie, sąd stosuje odpowiednio przepisy art. 246 § 3 i § 4 k.p.k.⁶⁸ Oznacza to, że w przypadku uznania bezzasadności lub nielegalności zatrzymania zarządza natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego. Natomiast w razie stwierdzenia bezzasadności, nielegalności lub istotnych nieprawidłowości zatrzymania sąd zawiadamia organ nadrzędny nad tym, który dokonał zatrzymania⁶⁹. Jeżeli sąd uwzględni zażalenie osoby w trakcie zatrzymania, to wydaje w tej sprawie postanowienie, które wymaga uzasadnienia. Choć nie jest ono zaskarżalne, to jednak sąd winien odnieść się do zarzutów wniesionych przez zatrzymanego oraz określić uchybienia, jakich dopuszczono się w trakcie czynności zatrzymania⁷⁰. Sąd, rozpoznając zażalenie w czasie, kiedy zatrzymanego już zwolniono, w przypadku uznania

⁶⁴ Por. L u d w i c z e k, *Problematyka kontroli zatrzymania*, s. 39.

⁶⁵ Zob. L e w i ń s k i, *Komentarz do Kodeksu*, s. 146.

⁶⁶ Sądem właściwym do rozpoznania zażalenia na zatrzymanie będzie sąd rejonowy miejsca zatrzymania lub miejsca prowadzenia czynności wyjaśniających w sprawie o wykroczenie. Por. L u d w i c z e k, *Problematyka kontroli zatrzymania*, s. 40.

⁶⁷ Por. S k o r u p k a, *Zatrzymanie procesowe*, s. 28.

⁶⁸ Art. 246 § 3 i § 4 k.p.k. brzmi: „§ 3. W razie uznania bezzasadności lub nielegalności zatrzymania sąd zarządza natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego. § 4. W wypadku stwierdzenia bezzasadności lub nielegalności zatrzymania albo poważnych nieprawidłowości w jego wykonaniu, sąd zawiadamia o tym prokuratora i organ przełożony nad organem, który dokonał zatrzymania”.

⁶⁹ Zob. L e w i ń s k i, *Komentarz do Kodeksu*, s. 146.

⁷⁰ Por. S k o w r o n, *Kodeks postępowania*, s. 210.

zatrzymania za bezzasadne lub nielegalne nie wydaje decyzji o jego natychmiastowym zwolnieniu, ogranicza się jedynie do stwierdzenia niezasadności lub nielegalności zatrzymania. Inaczej jest w przypadku uznania zażalenia za niezasadne. Sąd wówczas odpowiednio uznaje zatrzymanie za zasadne, legalne lub prawidłowe, nie wydaje jednak postanowienia o utrzymaniu w mocy lub uchyleniu decyzji o zatrzymaniu, ponieważ zażalenie na zatrzymanie jest zażaleniem na czynność faktyczną⁷¹.

Osobie, która była niewątpliwie niesłusznie zatrzymana, przysługuje stosowne odszkodowanie od Skarbu Państwa za poniesioną szkodę i zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w trybie określonym w rozdziale XII k.p.w.⁷² Zatrzymany może także dochodzić ochrony swoich praw w ramach procesu cywilnego w trybie powództwa o ochronę dóbr osobistych. Sąd cywilny jest zobowiązany do zbadania, czy zatrzymanie nie nastąpiło z ewidentnym naruszeniem przepisów określających stosowanie tej instytucji⁷³.

Należy podkreślić, iż środek przymusu w postaci zatrzymania regulowany jest nie tylko przez przepisy k.p.w. oraz k.p.k., ale wchodzi on również w zakres regulacji art. 41 ust. 1 Konstytucji RP, zapewniającego każdemu nietykalność i wolność osobistą, oraz art. 41 ust. 3, zapewniającego sądową kontrolę zatrzymania⁷⁴. Każde pozbawienie wolności musi być także zgodne z celem art. 5 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (dalej cyt. Konwencja), a więc zgodne z ochroną człowieka przed arbitralnością władzy⁷⁵. Zatrzymanie właściwe stanowi ograniczenie wolności osobistej, dlatego wszelkie przesłanki zatrzymania należy interpretować w sposób niesprzeczny

⁷¹ Zob. L e w i ń s k i, *Komentarz do Kodeksu*, s. 147.

⁷² Por. K a l a, *Zatrzymanie osoby*, s. 119.

⁷³ Powództwo może być wniesione na podstawie art. 23 i 24 k.c. Por. Z d y b e l, *Zatrzymanie procesowe*, s. 103.

⁷⁴ Konstytucja RP gwarantuje nietykalność osobistą, która oznacza wolność od środków przymusu oraz wolność osobistą, czyli wolność dysponowania swoją osobą. Pozbawienie lub ograniczenie obu form wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie i przy poszanowaniu zasad proceduralnych wyrażonych w ustawie zasadniczej. Natomiast w zakresie stosowania prawa represyjnego należy stosować gwarancje przewidziane w art. 41 ust. 3. Zgodnie z tym artykułem zatrzymany musi być przekazany do dyspozycji sądu w ciągu 48 godzin. Por. P. S a r n e c k i, *Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2008, s. 112-113.

⁷⁵ Por. S k o r u p k a, *Zatrzymanie procesowe*, s. 16. M. A. Nowicki (*Wokół Konwencji Europejskiej*, Warszawa 1992, s. 22) podkreśla, iż art. 5 Konwencji ma chronić przed arbitralnym zatrzymaniem lub aresztowaniem. Pojęcia „wolność” i „bezpieczeństwo” odnoszą się do fizycznej wolności człowieka i jego bezpieczeństwa osobistego. Wolność osoby jest więc wolnością od zatrzymania lub aresztowania, a bezpieczeństwo osobiste chroni przed arbitralną ingerencją w sferę tej wolności.

z art. 41 ust. 1 Konstytucji RP i art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji⁷⁶. Legalność zatrzymania procesowego w rozumieniu art. 5 ust. 1 Konwencji zakłada brak arbitralności decyzji. Oznacza to, że dla legalności zatrzymania podejrzanego nie wystarczy, by było ono zrealizowane zgodnie z prawem, musi być ono również niezbędne w świetle towarzyszących okoliczności. Zatrzymanie człowieka, a więc pozbawienie go wolności, może być zastosowane tylko wtedy, gdy inne mniej dolegliwe środki zostaną uznane za niewystarczające dla zabezpieczenia interesu publicznego lub interesu indywidualnego⁷⁷.

*

Zatrzymanie jest jednym z najdotkliwszych środków przymusu, który w największym stopniu wkracza w sferę praw i wolności obywatelskich. Złożoność tego środka powoduje, że jego właściwa regulacja prawna ma bardzo ważne znaczenie społeczne. Zatrzymanie z jednej strony powinno świadczyć o poszanowaniu konstytucyjnie zagwarantowanych praw i wolności obywatelskich, z drugiej zaś – o sile państwa i jego skuteczności w zapewnieniu porządku i ładu publicznego.

Zatrzymanie jest instytucją, która wymaga ciągłych zmian legislacyjnych i doskonalenia przepisów w tym zakresie. Na szczególną uwagę zasługuje pozycja prawna zatrzymanego, która doznaje wielu ograniczeń. Zatrzymany zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia nie jest stroną postępowania, ponieważ na tym etapie nie przedstawiono mu zarzutów, jak również nie wniesiono przeciwko niemu wniosku o ukaranie. Uprawnienia, jakie przysługują podejrzanemu w trakcie zatrzymania, są znacznie ograniczone. Ze względu na niejasny status prawny zatrzymanego również organ procesowy nie ma prawnego obowiązku informowania go o jego uprawnieniach i obowiązkach procesowych. W rzeczywistości większość osób zatrzymanych nie zna swoich praw. Wskazane byłoby zatem, aby organ

---

⁷⁶ Zgodnie z art. 91 ust. 2 Konstytucji RP umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą w przypadku, gdy ustawa tej nie da się pogodzić z umową. Należy więc przyjąć, że ogólną pozytywną przesłanką zatrzymania właściwego jest zgodnie z art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji uzasadnione podejrzenie popełnienia czynu zabronionego, a nie uzasadnione przypuszczenie popełnienia czynu zabronionego wyrażone w przepisach procedury karnej. Por. S k o r u p k a, *Zatrzymanie procesowe*, s. 20-21.

⁷⁷ Zob. B. G r o n o w s k a, *Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu z dnia 4 kwietnia 2000 r., sygn. 26629/95, w sprawie Witolda Litwy przeciwko Polsce – problem legalności zatrzymania w izbie wytrzeźwień*, „Prokuratura i Prawo” 2000, nr 7-8, s. 144.

procesowy dokładnie informował ich o tak zasadniczych uprawnieniach, jak wolność od samooskarżenia – realizowana przez prawo do milczenia, brak obowiązku dostarczania dowodów przeciwko sobie, prawo do wysłuchania, a także możliwość skorzystania z profesjonalnej pomocy prawnej w chwili zatrzymania poprzez kontakt z radcą prawnym lub adwokatem. Ostatnie uprawnienie zatrzymanego jest niestety unormowaniem kodeksowym wysoce niedoskonałym, ponieważ na etapie zatrzymania osobie podejrzanej o popełnienie wykroczenia przysługuje jedynie, na jej żądanie, możliwość rozmowy z adwokatem lub radcą prawnym, który nie może występować w roli jej obrońcy. Sytuacja taka w skrajnych wypadkach może prowadzić do nadużyć w zakresie bezzasadności i nielegalności zatrzymania oraz naruszeń praw i wolności obywatelskich. Podsumowując, należy stwierdzić, że przepisy procedury wykroczeniowej w zakresie zatrzymania osoby podejrzanej nie zawierają podstawowych gwarancji procesowych, które w sposób prawidłowy zabezpieczałyby prawa zatrzymanego.

DETENTION OF A SUSPECT

S u m m a r y

Detention of a person suspected of an offence is one of the harshest means of judicial duress, which interferes with the liberties of a citizen. Detention is an institution whose appropriate regulation has a major social impact. The presented article analyses the legal aspect of detention, its functions and guidelines for application, as well as the legal status of detainee, with due regard to restrictions of his or her ability to exercise procedural rights and obligations. The provisions of misdemeanour procedure regarding detention are far from perfect. They do not contain significant guarantees which would rightly secure the rights of the detainee with respect to being informed about due entitlements and the right to use a counsel for defence. The article indicates a need for legislative changes and ongoing perfection of the provisions of the Code of Misdemeanour Procedure regarding the institution of detention.

Translated by Tomasz Pałkowski

Słowa kluczowe: zatrzymanie osoby podejrzanej w k.p.w., prawo do informacji, prawo do wysłuchania, zażalenie na zatrzymanie w k.p.w.

Key words: detention of a suspect, right to be informed, right to be heard, complaint against detention.